

De briefwisseling biedt primair materiaal voor literatuurhistorici, anderen zullen misschien wat teleurgesteld zijn in de inhoud. Dit laat onverlet dat opnieuw in de reeks Achter het boek een esthetisch verzorgde en qua inleiding, annotatie en verantwoording deskundig uitgegeven briefwisseling is verschenen, waarvan kennisneming ons inzicht in het literaire klimaat van de eerste decennia van deze eeuw zeker verrijkt.

P. van Hees

D. de Weerd, ed., *De dochters van Marianne. 75 Jaar SVV* (Antwerpen, Baarn: Hadewijch, Gent: AMSAB, 1997, 352 blz., f44,90, ISBN 90 5240 446 1).

De dochters van Marianne brengt een geschiedenis van driekwart eeuw Socialistische vooruitziende vrouwen (de vrouwenorganisatie van het Belgische Nationaal verbond van socialistische mutualiteiten). Een hagiografie is het zeker niet geworden, hoewel er nu en dan een zelfgenoegzaam toentje klinkt. Dat laatste kon moeilijk worden vermeden: het uitgangspunt van het boek (de geschiedenis van één organisatie, en niet de geschiedenis van fracties en verenigingen) legt als vanzelf teleologische accenten die de lange (en bijgevolg succesvolle) geschiedenis van de vereniging benadrukken. Het lijkt me echter onbillijk hierop kritiek te leveren omdat dit de uitgangspunten van het boek in zijn geheel in twijfel zou trekken. Hagiografische neiginkjes neem ik er dus maar bij (onder andere in de korte biografieën van de sociaal-democratische vrouwelijke parlementsleden, 183-209), maar de kritische toon in dit boek overheerst ruim. Bovendien zit de geschiedenis van de SVV gevat in maatschappelijke ontwikkelingen en gaat het boek over meer dan de SVV alleen.

De dochters van Marianne bevat twee delen, met de jaren 1940-1944 als breuk (beknopt behandeld door L. Peiren). Het eerste deel is van de hand van D. de Weerd en beslaat ongeveer de helft van het aantal pagina's. In zes hoofdstukken buigt zij zich over belangrijke problemen waarmee de sociaal-democratische vrouwenbeweging werd geconfronteerd (de verhouding tussen vrouwen, de SVV en de partij; de strijd voor het stemrecht; de rol binnen de genese van de sociale zekerheid; vrouw en arbeid; vrouw en identiteit; vrouw en cultuur). Het tweede deel is heterogener dan het eerste. Voor de vijf hoofdstukken (de verhouding tussen vrouwen, de SVV en de partij; de actie voor moeder en kind; vrouw en arbeid; abortus en voorbehoedsmiddelen; het tijdschrift van de SVV) tekenen zes auteurs: D. de Weerd, N. Bracke, S. Vanrie en C. Hoedemaekers, K. Celis en L. Lievijs. Noodgedwongen beperken zij hun invalshoek en aanpak, terwijl zij minder gemakkelijk verbanden zien tussen de hoofdstukken. Dat maakt dit tweede deel schraler dan het eerste. Laat ik het minder pejoratief uitdrukken: het eerste deel is verhelderend, homogeen en spitant, maar het tweede deel is opsommend, feitengericht en taai.

Er zijn nog andere verschillen tussen beide. Het eerste deel raakt vele (rand)thema's aan zoals mentaliteit, mode, huishoudelijk comfort, seksualiteit of gezinsbestedingen, wat tot nieuwe en relevante visies leidt (bijvoorbeeld omtrent het beeld van de 'nieuwe vrouw' in de jaren 1930, bladzijde 157). Het tweede deel wordt beperkt tot de contouren van elk van de vijf hoofdstukken. Daarnaast zijn er ook historiografische verschillen: in het eerste deel besteedt D. de Weerd aandacht aan beeldvorming, stereotypering, percepties en sociale constructies. Dit is het resultaat van een specifieke visie op de bron, sterk gepromoot door de vrouwengeschiedschrijving, die echter nagenoeg helemaal ontbreekt in het tweede deel. Een laatste verschil betreft de soorten bronnen: het eerste deel maakt gebruik van geschreven, iconografische en mondelinge bronnen, het tweede deel steunt enkel op geschreven bronnen en ook dat maakt dit deel armer in vergelijking met het eerste.

Beide delen samen verschaffen een grondig beeld van de strijd van de Belgische vrouwen in het algemeen en de strijd van de SVV binnen de sociaal-democratie in het bijzonder. De acties (stemrecht, gelijk loon voor gelijk werk, baas in eigen buik), de grote namen (wellicht vooral Isabelle Blume) en de verwezenlijkingen (stemrecht, dienstverlening allerhande, wetgeving) komen ruim aan bod. Dat is ook het geval met de spanningen en moeilijkheden. Ik verwijs bijvoorbeeld naar het onbegrip van de SVV-leiding in de jaren 1960, toen het militante feminisme de oubollige organisatie (kookles! maandelijks koffietafel! voorhuwelijksparen!) contesteerde (206). Deze en andere spanningen binnen en rond de SVV waren inherent aan de organisatie zelf. Van bij de aanvang van het boek wordt benadrukt dat de socialistische vrouwen een 'dubbele identiteit' hadden (14), feministisch en sociaal-democratisch. Deze laatste overheerste en het is te begrijpen dat daartegen nu en dan verzet rees in het licht van de structuren en de ideologie van de partij. Bovendien maakte de SVV, waar de vrouwenactie zich concentreerde, deel uit van de mutualiteiten die niet bepaald uitblonken in durf, radicaliteit, militantisme en originaliteit.

De relatie tussen feminisme en socialisme houdt natuurlijk de auteurs van het boek in de ban. De ene zoekt naar verklaringen voor de 'inkapseling' van de vrouwen, de andere peilt naar de aard van de SVV (progressief en feministisch of juist conservatief en anti-feministisch?). D. de Weerdtschrijft daarover dat 'de vrouwenbeweging vlot evolueerde in de richting die de mannen voor haar hadden uitgestippeld' (27). Deze cruciale zin uit het boek stelt mannen als initiatiefnemers en vrouwen als slachtoffers voor. Nu, het initiatief lag inderdaad bij de mannen die 'het belang van de arbeidersklasse' lieten voorgaan op de vrouwenreizen, en de vrouwenbeweging dus politiek verlamden door haar specifieke functies toe te spelen. D. de Weerdts last het woordje 'vlot' in haar zin in, waardoor zij vrouwen ook een actieve rol toebedeelt. De meesten konden zich blijkbaar vinden in de doelstellingen van de sociaal-democratie en vooral van de mutualiteiten. Om dat te begrijpen en te verklaren, moeten mijns inziens de aard en werking van de SVV worden geplaatst binnen de doelstellingen van de sociaal-democratie en de mate waarmee vrouwen zich daarmee vereenzelvden. Dat is niet zozeer een kwestie van inkapselen of politiek muilkorven, noch van progressiviteit of conservatisme, maar van vrouwelijke (en mannelijke) strategieën binnen én buiten de sociaal-democratie, geïnterioriseerde (en dus onbewuste) overtuiging en (zelf)percepties. Die 'dubbele identiteit' van de socialistische vrouwen maar waar de sociaal democratische domineert, wordt mooi geïllustreerd door volgend *fait divers*: na haar huwelijk met Emile Vandervelde, ging Jeanne Beeckman door het leven als Jeanne-Emile Vandervelde, voorzitter van de Brusselse afdeling van de SVV in 1939 en senator van 1948 tot 1963 (195). Die nieuwe voornaam spreekt boekdelen...

Het mag ten slotte worden benadrukt dat het een goede zaak is dat de uitgever noten en bibliografie heeft voorzien. Helaas ontbreekt een register, wat zeker met de vele namen in dit boek een onmisbaar apparaat is.

Peter Scholliers

G. C. Cornelis, E. Witte, I. Veretennicoff, ed., *Roger van Geen. Een kritisch-optimistische kijk op onderwijs, wetenschap en maatschappij* (Brussel: VUBpress, 1997, 311 blz., ISBN 90 5487 139 3). E. Witte, J. Tyssens, ed., *De tuin van Akademos. Studies naar aanleiding van de vijftienvintigste verjaardag van de Vrije universiteit Brussel* (Brussel: VUBpress, 1995, 462 blz., ISBN 90 5487 105 9).

De Vrije universiteit Brussel liet haar zilveren jubileum niet onopgemerkt voorbijgaan. Het